

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

КОВАЧ-ПЕТРУШЕНКО АНАСТАСІЯ ОЛЕГІВНА

УДК 101.1:111.852]:7.038.6(450)

**ФІЛОСОФСЬКО-ЕСТЕТИЧНА СВОЄРІДНІСТЬ ІТАЛІЙСЬКОГО
ПОСТМОДЕРНІЗМУ**

Спеціальність 09.00.05 – історія філософії

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата філософських наук

ЛЬВІВ – 2024

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі теорії та історії культури Львівського національного університету імені Івана Франка, Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філософських наук, професор
Мельник Володимир Петрович
Львівський Національний університет імені Івана Франка

Офіційні опоненти: Доктор філософських наук, професор
Шабанова Юлія Олександрівна
Науково-дослідницький центр «Інститут світової
культури» КЗВО «Дніпровська академія музики» ДОР»
Директор
Кандидат філософських наук, доцент
Гончаренко Катерина Сергіївна
Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
В. о. завідувача кафедри

Захист відбудеться 21 жовтня о 14:00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.02 Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79000, м. Львів, вул. Університетська, 1.

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79005, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розіслано «__» вересня 2024 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат філософських наук, доцент

О. І. Ліщинська-Милян

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Дисертаційне дослідження зумовлене необхідністю осмислення феномену італійського постмодернізму, який в багатьох відношеннях подібний до українського, і тому може бути повчальним для його аналізу. В історії філософії важливим є аналіз в духовному житті явищ, що відобразили подібні фактори й реакції на них. Певним викликом постало явище постмодернізму, що вважається інтелектуальною реакцією на негаразди сучасності. Відмінність між постмодернізмом і постмодерном, як і межі між наукою, публіцистикою, культурою, літературою, мистецтвом, кіно, філософією, архітектурою, різними течіями та напрямками в сучасних філософських та публіцистичних дискурсах помітно розмиваються (про це писав, наприклад, А. Кортелесса у своїй праці «Оповідачі нульових років» в журналі «Алегорія»). Одним із актуальних завдань філософії є дослідження змін, спричинених впливами ідей постмодернізму як у суспільстві, так і в самій філософії. Це завдання передбачає вивчення як сутності явища постмодернізму, так і його певних та особливих проявів, зокрема, в силу таких особливостей набуває вагомого значення дослідження феномена постмодернізму в культурі Італії не тільки з точки зору філософії, а й літератури, кіно, архітектури.

Подальше дослідження постмодернізму постає важливим і для суспільного життя України: описані в дисертації тенденції зумовлюють тяжіння до постмодернізму, тому його дослідження може сприяти кращому самоусвідомленню нашої культури та історії. На додаток, можна впевнено стверджувати, що поза врахуванням ідей, переконань та прагнень постмодернізму ризикуємо не зрозуміти інтелектуальний клімат сьогодення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до тем науково-дослідних робіт кафедри теорії та історії культури «Становлення нової соціокультурної реальності в Україні» (номер державної реєстрації 0113U001899), «Українська культура: виклики сучасності» (номер державної реєстрації 0116U001701), «Українська культура в контексті глобалізаційних процесів» (номер теми 0119u002405), «Національно-культурна

ідентичність у контексті діалогу культур» (номер теми 0122U200445) філософського факультету Львівського національного університету імені Івана Франка.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає у виявленні своєрідних ідейно-світоглядних особливостей та форм проявів філософського постмодернізму в Італії в контексті культурно-регіональних проявів філософського постмодернізму як явища сучасної культури. Оскільки постмодернізм розвивається на межі різних напрямів культури та наукових дисциплін, у дисертації це явище розглядається не тільки у філософському плані, а й у кроскультурному контексті: прояви постмодернізму в філософії, літературі, кіно, архітектурі та в їх взаємовпливах.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання низки **завдань**:

- 1) опрацювати історіографію обраної теми, визначити ступінь її розробленості, на основі вивчення праць та ідей теоретиків Постмодерну і постмодернізму наголосити найсуттєвіші риси й характеристики цих історичних явищ, ввести уточнення у практику використання названих термінів; прослідкувати шлях суспільства від Модерну до Постмодерну;
- 2) виділити коло джерел, які можна вважати базовими для даного дослідження, та провести їх групування за рівнями їх значущості для дисертації;
- 3) виділити та ввести в науковий обіг базові джерела даного дослідження, згрупувати їх за рівнями значущості для дисертації; проаналізувати й виокремити наявні в них відмінності між проявами постмодернізму та його трактуваннями в різних культурно-регіональних філософських дискурсах (США, Франція, Німеччина, Італія);
- 4) окреслити специфічні методи аналізу явища постмодернізму, що є найбільш адекватними об'єкту вивчення;

- 5) продемонструвати наявність культурно-регіональних проявів та особливостей постмодернізму як явища сучасної культури, проаналізувати відмінності в його сприйнятті та трактуваннях;
- 6) виявити культурно-історичні передумови виникнення італійського постмодернізму;
- 7) проаналізувати та ввести у вітчизняний науковий обіг нові оригінальні джерела та терміни італійського постмодернізму з огляду на його різновиди;
- 8) виявити культурно-історичні передумови виникнення італійського постмодернізму, виокремити підстави для взаємовпливу італійського та українського постмодернізму, провести предметні паралелі між ними, а також засвідчити можливість використання аналітики італійського постмодернізму для осмислення філософських і культурних процесів в Україні;
- 9) дослідити ідею «слабкого мислення», її прояви та модифікації в філософії та літературі Італії та окреслити її як унікальну особливість італійського постмодернізму;
- 10) довести наявність тісного зв'язку між філософією, літературою, кінематографом та іншими видами мистецької діяльності в Італії часів Постмодерну аж до їх взаємної дифузії; виявити можливості поєднання семіотики та герменевтики в межах естетичної своєрідності італійського постмодернізму;
- 11) проаналізувати основні твори найбільш відомих та авторитетних представників італійського постмодернізму (М. Перніоли, І. Кальвіно, У. Еко, Л. Малерби та ін.) з метою детальнішого виявлення його найоригінальніших різновидів та доповнення виділених раніше регіональних особливостей італійського постмодернізму;
- 12) з'ясувати часові межі феномена постмодернізму, дослідити умови завершення цього явища в Італії та позначити можливі тенденції його подальших історичних модифікацій.

Об'єкт дослідження – постмодернізм як явище сучасної європейської культури та зокрема філософський постмодернізм.

Предмет дослідження – історико-філософські аспекти вияву культурно-регіональних особливостей італійського постмодернізму у його філософсько-естетичній своєрідності.

Методи дослідження. У даному дисертаційному дослідженні застосовано загальнонаукові методи наукового пізнання, а також специфічні методи, адекватні предмету і завданням дисертації. *Метод герменевтичного аналізу* для виявлення правомірності віднесення явищ сучасної культури до постмодернізму, а також вивчення праць постмодерністського плану. Певною мірою при вирішенні тих же завдань у пригоді були також *методи феноменології*, зокрема – процедура феноменологічної редукції. Методи *структуралізму*, а також певні концепти *постструктуралізму* використовувались в роботі. Ми також звернулись і до специфічних методів: дискурс-аналізу та кроскультурного аналізу. *Дискурс-аналіз* дозволяє виявити елементи дискурсу, отримати інструменти роботи із текстами та зафіксувати їх статичні і динамічні характеристики. *Методологія кроскультурного аналізу* дозволила дисертантці вписувати аналітику явищ постмодернізму в контекст культури, плюральних культурних впливів та у соціально-культурну динаміку. У дисертації також використовувались методи компаративістики, співвідношення історичного і логічного, сходження від абстрактного до конкретного.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в дисертації вперше було виявлено філософсько-естетичну своєрідність італійського постмодернізму, що ґрунтується на регіональних особливостях, та визначено його специфічні риси, встановлено місце італійського постмодернізму в контексті світової парадигми. Дослідження доповнює існуючі уявлення про постмодернізм та розширює теоретичні горизонти естетики та історії філософії. Внаслідок чого в дисертації сформульовано низку положень, які містять в собі **наступні елементи новизни:**

Вперше:

- окреслені та проаналізовані течії та модифікації явища філософського й мистецького постмодернізму в Італії, його контекстуалізація на тлі

становлення і розвитку постмодерністської парадигми на Заході та продемонстрована – за умов недостатності рівня дослідження італійського постмодернізму в Україні – необхідність його глибшого вивчення у вітчизняному філософському дискурсі;

- доведена можливість вирізняти і враховувати у дослідженнях особливості постмодернізму в залежності від регіональних особливостей виникнення та становлення даного явища;
- аргументована необхідність при вивченні явища постмодернізму застосування моноплюралістичного методологічного підходу, що відповідає як історичним особливостям формування постмодернізму, так і вимогам методології постнекласичної науки; цей підхід є також суголосним переконанням самого постмодернізму;
- введено у науковий український обіг, а також опрацьовано, проаналізовано, проведено через коментарі такі джерела італійського постмодернізму, що по сьогодні були відсутні у полі зору дослідників постмодернізму як явища сучасної культури в Україні. Завдяки цій інформації можливі подальші дослідження у сфері компаративістики щодо українського та італійського постмодернізму та визначення нових аспектів впливу європейського постмодернізму на український;
- опрацьовано, проаналізовано та проінтерпретовано на філософському рівні такі оригінальні різновиди італійського філософського постмодернізму, як «слабке мислення», «послаблений раціоналізм», «неопарменідизм», поданий зміст їх провідної термінології;
- виявлено особливості італійського постмодернізму, обґрунтовано, чому явище постмодернізму варто розглядати у контексті території розповсюдження.

Уточнено та доповнено:

- виразні характеристики постмодернізму в культурі та у філософії в їх регіональних особливостях і проявах, що дозволило побачити його не лише загалом, у його цілісному масиві, а й у його індивідуалізованих та

своєрідних проявах; відповідно, згідно з загальними вимогами наукової методології, такий підхід збільшує певність розуміння постмодернізму;

- суттєві риси явища постмодернізму, зокрема аргументована необхідність проведення розрізнення серед численних ознак постмодернізму його установок і прагнень та його світоглядних, ідейних, культурних засад (передумов);
- зміст низки важливих для вивчення філософського постмодернізму понять та переклад цих понять з мови першоджерел (італійської) на українську;
- особливості історичного розвитку постмодернізму на основі дослідження окремих, недостатньо вивчених на теренах української філософії напрямів італійського постмодернізму.

Поглиблено:

- усвідомлення регіональних відмінностей різних культурно-національних версій філософського постмодернізму через їх зв'язки з культурними та філософськими традиціями, з історичним контекстом їх становлення та проявів;
- окреслення способів зв'язку філософського дискурсу італійського постмодернізму з літературними, публіцистичними напрямами та громадськими рухами.

Практичне значення отриманих результатів.

Положення і висновки проведеного дисертаційного дослідження надають новий матеріал та відкривають нові можливості для ретельнішого вивчення подібних явищ в українській філософії, літературі, мистецтві, публіцистиці. Вони також відкривають можливості для порівняльних досліджень ідейних та культурних процесів в Італії та Україні. Матеріал та положення дисертації можуть бути використані у різного роду навчальних курсах закладів вищої освіти соціально-гуманітарного профілю України. На наш погляд, корисним може бути матеріал дисертації для філософських, культурологічних напрямів підготовки фахівців, а також для напрямів краєзнавства та міжнародних стосунків.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою роботою, результати якої сформульовані й опубліковані особисто. Висновки і твердження наукової новизни здобуті самостійно. Шість публікацій за темою дослідження одноосібні.

Апробація матеріалів дисертації. Головні теоретичні положення дисертаційної роботи було обговорено на міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми гуманітарних наук у дослідженнях молодих науковців» у матеріалі «Прояв постмодернізму в українському медіа-просторі після 2014 року» 1 жовтня 2016 р. в Києві; на звітній науковій конференції філософського факультету ЛНУ Івана Франка, представлені тези «Своєрідність теорії Дж. Ваттімо «слабке мислення» в контексті ідей італійського постмодернізму», Львів, 2018 рік; представлені тези «Вплив культурно-регіональних особливостей постмодернізму на взаємозв'язки між країнами, в тому числі України та Італії» на ІХ міжнародній науково-практичній конференції European scientific discussions в Римі, 18–20 лип. 2021р.; тези «Особливості італійського постмодернізму» на Х Міжнародній науково-практичній конференції Progressive research in the modern world у Бостоні, 22–24 черв. 2023 р. тези «Італійський постмодернізм і його вплив на українську культуру» на міжнародній науково-практичній конференції ЛНУ імені Івана Франка Культура. Ідентичність. Сучасність у Львові, 2-3 листопада 2023 р.; матеріали «Specificity of Gianni Vattimo's 'Weak Thought' in the Context of Italian Postmodernism Ideas» на 12-th International scientific and practical conference Innovations and prospects in modern science (в Стокгольмі, Швеція, 20-22 листопада 2023).

Публікації: за результатами дослідження опубліковано 6 наукових праць, з них 4 наукові статті у **фахових українських виданнях**, 1 в **українському фаховому виданні**, внесеному до міжнародної наукометричної бази, 1 стаття в **міжнародному фаховому виданні**, що внесена до міжнародної наукометричної бази та 6 тез матеріалів конференцій.

Структура та обсяг дисертації визначена метою дослідження і логічно розкриває послідовність вирішення поставлених завдань. Робота складається зі

вступу, чотирьох розділів (кожен містить підрозділи), висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, який нараховує 271 найменувань (з яких 101 українських джерел, 170 закордонних), восьми додатків. Загальний обсяг роботи складає 229 сторінок, із них 183 – основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження; виокремлено об'єкт і предмет дослідження, унаочнено теоретико-методологічні засади дослідження, сформульовано мету, завдання, наукову новизну, яку винесено на захист, розкрито практичне значення роботи; подано інформацію про публікації й апробацію дослідження, висвітлено структуру дисертації.

У **першому розділі «Дефінітивно-методологічна та джерельно-історіографічна база дослідження»** розкрито теоретичні та методологічні аспекти дисертації, з'ясовано ступінь опрацювання теми у вітчизняному та в закордонному філософському дискурсах.

У підрозділі 1.1 **«Модерн-модернізм-Постмодерн-постмодернізм: проблемне розмежування понять»** проаналізовано та розмежовано названі поняття. Прослідковано, як Постмодерн спочатку сприймався як локальне соціальне явище, а згодом як тотальне. Зроблено висновок, що з появою постмодернізму сформувалась його негативна оцінка. Подальший розвиток постмодернізму може піти двома шляхами: заглиблення кризи культури або її оновлення, іноді поєднуючи обидва підходи.

У підрозділі 1.2 **«Методологічні засади дослідження»** подаються використані в дисертації наступні методи дослідження: герменевтичного та феноменологічного аналізу; методи структурного та структурно-функціонального аналізу; метод дискурс-аналізу і кроскультурного аналізу; метод компаративістики (порівняльного аналізу); традиційні методи філософського та наукового дослідження (співвідношення історичного і логічного, абстрактного та конкретного, гіпотетико-дедуктивний метод).

У підрозділі 1.3 **«Джерела та історіографія»** виділено чотири групи джерел. *Перша* – це оригінальні твори представників постмодернізму

філософського та мистецького напрямків. *Друга* – коментарі й аналітика цих творів з історії італійського філософського та літературно-художнього постмодернізму. *Третя група* – літературні джерела, що аналізують постмодернізм в історичному та соціально-культурному контексті. *Четверта* – джерела з інших сфер для методологічного аналізу постмодернізму.

У цьому підрозділі проаналізовано різнопланові праці представників італійського філософського постмодернізму, серед яких Дж. Ваттімо, К.А. Віано, У. Еко, Дж. Ферроні, М. Перніола, М. Ферраріс, Л. Малерба, Л. Парейсон, А. Рімедіо, Е. Северіно, Б. Чепполара, П. А. Роватті, Н. Аббаньяно, Н. Боббіо, Л. Гемонат, О. Калабрезе (учень У. Еко), Дж. Пателла, Р. Чезерані, Р. Доннарумма, Г. Мацзоні, Р. Луперіні, А. Кортелесса, А. Грамші, Л. Гасперіні, С. Сандреллі, І. Кальвіно, В. Педула та ін.

Висвітлені погляди науковців, філософів та літераторів, які досліджували явище постмодернізму: Ж-Ф. Ліотар, Ж. Дельоз, Ф. Гватарі, Ф. де Соссюр, К. Леві-Стросс, М. Гайдеггер, П. Слотердаjk, З. Бауман, Дж. Вейз Молодший, Ф. Джеймсон, Ж. Бодрійяр, П. Андерсон, Ж. Дерріда, Ж. Бодрійяр, Ю. Габермас, І. Хассан, В. С. Лук'янець, В. Вельш, В. О. Брайнін-Пассек, Р. Рорті, С. М. Повторева, Н. Мулуд, Е. Я. Басін, М. Я. Полякова, В. Т. Фарітов, Н. Рішард, К. Харт, Ю. Єпанчин, Е. Гіденс тощо. Проаналізована низка досліджень, що виокремлені в четверту групу.

Другий розділ **«Головні етапи розвитку філософсько-естетичних ідей постмодернізму в Італії»** включає чотири підрозділи.

У підрозділі 2.1 **«Регіональна своєрідність постмодернізму»** постмодернізм розглядається як загальнокультурне явище, що іменуються терміном «пост», і протиставляє його поверненню до національних традицій. У дисертації аргументується думка, що вивчення постмодернізму як культурно-історичного явища вимагає використання моноплюралістичного підходу: в дослідницькій літературі переважає трактування постмодернізму як гомогенного явища, а на переконання дисертантки, виявлення специфічних особливостей різних типів постмодернізму дозволить побачити це явище об'ємніше, різнобічно

та різновекторно, але водночас дасть можливість окреслити його загальні суттєві риси. У цьому ж підрозділі сформульована гіпотеза щодо необхідності також розглядати постмодернізм у контексті розвитку мистецтва, кіно, літератури.

У підрозділі 2.2. **«Культурно-історичні, ідейні та філософські передумови формування постмодернізму в Італії»** окреслюються соціально-політичні та культурні передумови появи філософського постмодернізму в Італії. На прикладі творчості конкретних осіб (І. Кальвіно, Е. Вітторіні та ін.) простежений перехід від ідей неореалізму на позицію філософського і літературного постмодернізму. Водночас констатовано, що неоавангардизм в Італії вже мав чи не усі основні ознаки майбутнього постмодернізму; він дав життя «Групі 63», представники якої з часом перейшли від неоавангардизму на позиції філософії постмодернізму.

Підрозділ 2.3. **«Утвердження італійського постмодернізму: різновиди і представники»** присвячений докладному аналізу того, в яких формах та проявах, а також за участю яких осіб відбувалось утвердження постмодернізму в Італії. Продемонстровано, що італійський постмодернізм ділиться на кілька підтечій: «слабке мислення» Дж. Ваттімо та П. А. Роватті, «неоавангардизм», «група 63», яка потім перетворюється в «групу 93», «слабкий раціоналізм» К.А. Віано, «неопарменідизм» Е. Северіно, естетичний напрям «слабкого мистецтва», філософію М. Перніоли.

У підрозділі 2.4. **«Методологічне та ідейне значення компаративного аналізу українського постмодернізму та постмодернізму в Італії»** на основі аналізу творів низки українських дослідників (О. Пахльовська, О. Забужко, Т. Гундорова) показано, що порівняльний аналіз українського та італійського постмодернізму є можливим і доцільним; це дає підстави для виділення рис, що їх споріднюють, та таких, в яких вони постають явищами своєрідними й відмінними. Підкреслено, що феномен постмодернізму в Україні та Італії продемонстрував різне ставлення до Модерну та виконував і виконує різні соціальні функції. Це стало підставою висновку про необхідність продовжувати дослідження

постмодернізму з точки зору його регіональних особливостей та в аспекті вивчення його ролі в сучасних соціально-культурних процесах України.

Розділ третій дисертації **«Суттєві риси італійської філософії сучасної доби на тлі культурної парадигми постмодернізму»** повністю базується на використанні та вивченні оригінальних джерел італійського філософського, літературного та мистецького постмодернізму.

У підрозділі 3.1 **«Слабке мислення» як кінець доби філософського Модерну (за працями Дж. Ваттімо та П. Роватті) та «нігілістична онтологія» доби Постмодерну в концепції «прозорого суспільства» Дж. Ваттімо»** проаналізовано важливу для італійського філософського постмодернізму концепцію «слабкого мислення», що, на думку авторів концепції, є «слабким» тому, що в епоху Постмодерну немає визначених та сталих істин. Наприклад, думати, за Дж. Ваттімо, означає інтерпретувати, а не знати, а це означає, що не існує меж між науковою, філософською та культурною творчістю. Дж. Ваттімо та П. А. Роватті розгорнули аргументацію на користь того, що «слабке мислення» не є виключно негативним явищем, що воно варте уваги, оскільки неможливо говорити про силу розуму в контексті потрясінь сучасної епохи. Дж. Ваттімо формулює та аргументує також *«слабку» концепцію буття*: буття стає доступним для нас тільки в даному історико-лінгвістичному горизонті, тому існує тільки як *тимчасове та контекстуальне явище*.

Підрозділ 3.2. **«Поєднання герменевтики та семіотики в італійському постмодернізмі на прикладі роботи Л. Парейзона «Філософія свободи»** присвячений висвітленню важливих і характерних концепцій італійського філософського постмодернізму, де фігурують герменевтика та семіотика. Показано, що герменевтика Л. Парейзона спирається на екзистенціалізм, а не на феноменологію, як, наприклад, у Г.-Г. Гадамера. Л. Парейзон твердить про «герменевтику релігійного досвіду», посиляючись на тези німецького містика Й. Екгарта, що глибинна сутність Бога є Ніщо. Парейзон переконує, що коли ці тези розглядати з позиції герменевтики постмодернізму, то будь-яке твердження має одночасно філософський і релігійний характер. У дисертації зроблений

висновок, що герменевтика і семіотика в постмодернізмі в Італії взаємно доповнюють одна одну, оскільки знаково-текстуальна реальність у творах подається як в аспекті основного носія певних сенсів, певних варіантів життєвого досвіду, так і в аспекті знецінення знаків, гри знаками та навіть їх певної дискредитації.

У підрозділі 3.3. **«Логіка спокуси» у постструктуралістських дослідженнях М. Перніоли»** показано, що ідеї «слабкого мислення» та поєднання герменевтики із семіотикою підтверджуються твердженнями праці «Спільнота симулякрів» М. Перніоли. Дисертантка розглядає також працю **«Розширене мистецтво»**, де М. Перніола стверджує, що мистецтво, на відміну від інших напрямів інтелектуальної діяльності, має розширені можливості, бо ж перетворює будь-яку реальність на умовну: воно частково поглинуло філософію, науку, етику, фізику. Висувається ідея можливості «омистецтвувати» все навколо. Згідно Перніоли, мистецтво найповніше розкриває особливості постмодернізму, а тому без розгляду мистецтва та літератури повноцінне вивчення італійського постмодернізму буде неповним та неадекватним.

Підрозділ 3.4 **«Маніфест «закінчення доби постмодерну» М. Ферраріса»** зосереджений на дослідженні його публікації «Новий реалізм», в якій автор стверджує про завершення епохи постмодернізму в Італії, закликає повернути «реальність» у філософію та розв'язати питання хибних ідентичностей, що виникають у контексті постмодернізму. Але «Новий реалізм» має прокладати свій шлях не ззовні, а зсередини самого постмодернізму. Дисертантка переконана, що ця ідея, подібно як і ідея визнання амбівалентності філософського постмодернізму, зближує італійський постмодернізм з українським.

У розділі четвертому **«Естетизація філософської практики італійського постмодернізму»** на основі дослідження конкретних філософських праць аргументується думка про те, що саме естетизацію філософської творчості слід вважати однією з суттєвих рис італійського філософського постмодернізму.

Для переконливості такої думки у підрозділі 4.1. **«Постмодерністська чутливість як риса літературної творчості І. Кальвіно»** зазначається, що

звернення до творчості І. Кальвіно є дуже важливим, оскільки саме цей автор є фундатором такої суттєвої риси італійського постмодернізму, як органічне поєднання, навіть злиття філософії з літературою. Найбільш показовим у цьому плані є роман «Якщо подорожній одної зимової ночі». Створюючи його, І. Кальвіно прийшов до висновку, що література є нічим іншим, як точною наукою, такою ж як математика.

У підрозділі 4.2. «**Постмодерністська текстологія У. Еко**» в центрі уваги дисертантки перебуває філософсько-естетична модель У. Еко. На прикладі відомих творів авторка дисертації демонструє, що італійця цікавить не наявна реальність, а гіперреальність, яка, на думку У. Еко, є нічим іншим, як світом абсолютної, ідеальної підробки, де імітація не просто репродукує реальність, а й намагається навіть її покращити. Переконає в цьому використання У. Еко поняття симулякру у творах «Ім'я троянди», «Маятник Фуко», «Острів напередодні».

Подібні погляди та позиції можна знайти й у творчості Л. Малерби, аналізу якої присвячений підрозділ 4.3 «**Розмивання міждисциплінарних меж у творах Л. Малерби: поєднання філософії та літератури**». Він обстоював ті ж принципи, що і неоавангардисти: між мовою та ідеологією є тісний взаємозв'язок, що проявляється у кожному моменті твору; зміна ідеології у житті – те саме, що і зміна мови у мистецтві. Це дає змогу літературі відмовитись від імітації реальності (принцип «свободи мистецтва»): література не повинна бути для суспільства провідником певних цінностей та ідеалів; єдина можлива революція – лінгвістична або літературна.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження авторка дисертаційної роботи зробила такі основні висновки.

1. Доведено, що численна дослідницька література, присвячена осмисленню явища постмодернізму, свідчить про неоднозначність як трактувань цього явища, так і пов'язаної з ним термінології. У дисертації постмодернізм розглядається як змістове наповнення історичної епохи під назвою Постмодерн.

2. Здійснене групування літератури дослідження в залежності від рівня значущості джерел для дисертації: на першому плані перебувають оригінальні джерела фундаторів та представників постмодернізму; друга група джерел стосується коментаторської літератури. Третя група джерел – це дослідження явища постмодернізму авторами із різних країн світу, критична та коментаторська література; нарешті четверта група – це допоміжні літературні джерела.

3. Завдяки опрацюванню джерельної бази дослідження було встановлено, що плюралістична сутність постмодернізму проявилась як у різних часових межах фіксації та визначення цього явища науковцями різних країн, так і у відмінностях в розумінні його найперших рис і проявів. У зв'язку з цим у дисертації створена загальна модель цього явища, проте не з метою абстрагуватись від індивідуальних рис постмодернізму в різних країнах та регіонах світу, а щоб мати загальний орієнтир для проведення дослідження саме з метою виявлення та оцінки таких індивідуальних рис.

4. Своєрідність досліджуваного в дисертації явища зумовила вибір її методологічної бази: поруч із загальними методами пізнання, а також методами, що застосовуються в соціально-гуманітарних науках, у дисертації використані і специфічні методи, адекватні предмету дослідження, а саме: методи міждисциплінарних та трансдисциплінарних досліджень, дискурс-аналізу та кроскультурного аналізу. Доведена важливість дотримання в дослідженні моноплюралістичного методологічного підходу.

5. Встановлено, що використання саме таких специфічних методів дослідження постмодернізму засвідчує реальні, зафіксовані дослідниками відмінності між американським та європейським постмодернізмом, наявність відмінностей у трактуваннях, розумінні та сприйнятті постмодернізму в низці європейських країн, а також і визнаний факт зв'язків ідей та переконань постмодернізму із різними культурними традиціями та наголосами у філософсько-світоглядних концепціях як минулого, так і сучасності.

6. В дисертації окреслено історичні передумови, які вплинули на формування своєрідних рис постмодернізму в Італії та провести певні паралелі між

італійським та українським постмодернізмом. Констатовано, що аналіз основних філософсько-естетичних ідей, особливостей та різновидів італійського постмодернізму, його своєрідності є повчальним для вивчення подібного феномену в українській культурі.

7. Продемонстровано, що порівняльний аналіз української та італійської версій постмодернізму стає можливим і доцільним завдяки тому, що між цими країнами існують давні історичні зв'язки, взаємні культурні впливи, певні подібності в соціальних процесах, що супроводжували формування і утвердження ідей і практики постмодернізму, та сучасні комунікації різного плану.

8. Здійснено загальної версії постмодернізму з його проявами в інших країнах. Це дозволило виділити найперші та найважливіші твори італійців, що можуть мати як загальне наукове значення, так і бути корисними для розвитку сучасної філософії та культури в Україні. Виявлено та окреслено зміст основних понять, що були запроваджені представниками італійського постмодернізму: поняття «слабкого мислення», «послабленої («слабкої») думки», «послабленого мистецтва, неоавангардизму, неопарменідизму, лабіринту, панування тексту, симулякру (в його італійській версії), різновидів гри, суміш жанрів, незавершений сюжет та ін.

9. Встановлено, що серед основних ідей і винаходів італійського філософського постмодернізму концепція «слабкого мислення» («послабленого мислення», «слабкої думки») виражає центральне смислове ядро італійського філософського постмодернізму, запроваджує принцип релятивізму в питанні про істину пізнання, передбачає розмивання кордонів між сферами духовної діяльності та літературними жанрами, культивує ситуацію нігілізму та невизначеності.

10. Суттєві особливості італійського постмодернізму яскраво проявились у літературно-художній творчості його відомих представників, що водночас були і мислителями-філософами, і видатними письменниками. В аналізованих у дисертації літературних творах італійських постмодерністів фігурує нашарування сенсів, суміш жанрів, що покликані підвести читача до уявлення про те, що немає

і не може бути єдиної справжньої реальності, оскільки її замінив Текст; поєднання герменевтичних практик та зацікавлень із семіотикою, в результаті якого оцінка знаків та їх значень у процесі розгортання текстів почергово постає то позитивною, то негативною; активна реалізація в самих творах ідеї «смерті автора» та ін.

11. Здійснено аналіз численних творів фундаторів та прихильників постмодернізму в Італії (І. Кальвіно, Л. Малерби, М. Перніоли, У. Еко та ін.), який засвідчує, що його суттєві риси були зумовлені, по-перше, відчутним впливом мистецтва, зокрема літератури та кінематографа, а, по-друге, роллю, яку відіграли авангардні течії, зокрема неореалізм, авангард та неоавангард.

12. Іманентний розвиток ідей та напрямів італійського філософського постмодернізму врешті привів до завершення епохи Постмодерну та необхідності запровадження «нового реалізму» (М. Ферраріс, 2003 рік, праця «Новий реалізм»). Наголошено, що такий «новий реалізм» повинен не відкидати постмодернізм, а виростати із його ідей і позицій.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Ковач-Петрушенко А.О. Американський та європейський постмодернізм: своєрідність та характерні риси. *Проблеми гуманітарних наук. Серія: Філософія*. Дрогобич, 2017. Випуск 37. С. 94–104.
2. Ковач-Петрушенко А.О. Особливості та різновиди італійського філософського постмодернізму. *Вісник Львівського університету. Серія: Філософсько-політологічні студії*. Львів, 2021. Випуск 34. С. 58–64.
3. Ковач-Петрушенко А.О. Кінець постмодернізму, як свідчення початку метамодернізму. *Вісник Львівського університету. Серія: Філософсько-політологічні студії*. Львів, 2023. Випуск 48. С. 71–78.
4. Ковач-Петрушенко А.О. Компаративний аналіз філософського постмодернізму в країнах Центральної і Західної Європи в 70-80-х роках 20-го століття. *Культурологічний альманах*. Київ, 2023. Випуск 2. С. 227–234.

Наукова стаття в українському фаховому виданні, що внесене до міжнародної наукометричної бази:

5. Kovach-Petrushenko A.O. Conditions and factors connected with formation of the postmodernist ideas in Italy. *Virtus: Scientific journal*, 2018. № 25. P. 41–45.

Наукова стаття в міжнародному фаховому виданні, що внесена до міжнародної наукометричної бази:

6. Kovach-Petrushenko A.O. The Significance of Studying the Features of Italian Philosophical Postmodernism for General Characteristics of this Phenomenon. *Path of Science: International Electronic Scientific Journal*, 2021. Vol. 7. №9. P. 7001–7007.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Ковач-Петрушенко А.О. Прояв постмодернізму в українському медіа-просторі після 2014 року // Актуальні проблеми гуманітарних наук у дослідженнях молодих науковців: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (1 жовтня 2016 р.). Київ, 2016. С. 64–66.
2. Ковач-Петрушенко А.О. Своєрідність теорії Дж. Ваттімо «слабке мислення» в контексті ідей італійського постмодернізму // Тези звітної наукової конференції філософського факультету ЛНУ Івана Франка. Львів, 2018. С. 63–65.
3. Ковач-Петрушенко А.О. Вплив культурно-регіональних особливостей постмодернізму на взаємозв'язки між країнами, в тому числі України та Італії // Тези ІХ міжнародної науково-практичної конференції European scientific discussions (18–20 лип. 2021р.). Рим, 2021. С. 303–304.
4. Ковач-Петрушенко А.О. Особливості італійського постмодернізму / Анастасія Ковач-Петрушенко // Тези Х Міжнародної науково-практичної конференції Progressive research in the modern world (22–24 черв. 2023 р.). Бостон, 2023. С. 436–438.
5. Ковач-Петрушенко А.О. Італійський постмодернізм і його вплив на українську культуру // Тези міжнародної науково-практичної конференції ЛНУ імені Івана Франка Культура. Ідентичність. Сучасність (2-3 листопада 2023 р.). Львів, 2023. С. 218–221.

6. Ковач-Петрушенко А.О. Specificity of Gianni Vattimo's 'Weak Thought' in the Context of Italian Postmodernism Ideas // Proceedings of the 12th International scientific and practical conference Innovations and prospects in modern science (20-22 листопада 2023). SSPG Publish. Stockholm, Sweden, 2023. С. 729–732. URL: <https://sci-conf.com.ua/xii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-innovations-and-prospects-in-modern-science-20-22-11-2023-stokgolm-shvetsiya-arhiv/>.

АНОТАЦІЯ

Ковач-Петрушенко А. О. Філософсько-естетична своєрідність італійського постмодернізму. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.05 – Історія філософії. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України. – Львів, 2024.

Здійснено комплексний аналіз філософсько-естетичної своєрідності італійського постмодернізму. Прослідковано та аргументовано визначені його оригінальні характеристики та ідеї на тлі культурно-регіональних проявів та особливостей філософського постмодернізму як явища сучасного суспільного життя.

Введені у вітчизняний науковий обіг та проаналізовані нові оригінальні джерела італійського постмодернізму і подана їх авторська інтерпретація, серед них праці найбільш авторитетних представників філософії італійського постмодернізму.

Доповнено тезаурус української наукової термінології перекладами низки понять італійського постмодернізму, що наявні у першоджерелах. Аргументована необхідність глибшого наукового дослідження в Україні особливостей історичного розвитку постмодернізму з урахуванням культурно-регіональних особливостей розвитку даного явища на матеріалі історії італійського постмодернізму.

Структура дисертації відповідає її меті та завданням і містить вступ, чотири розділи, висновки, список літератури та додатки.

Ключові слова: Модерн, Постмодерн, італійський постмодернізм, симулякр, література, «слабке мислення», «слабке мистецтво», «новий реалізм», «Група-63».

ABSTRACT

Kovach-Petrushenko A.A. Philosophical and aesthetic originality of the Italian postmodernism. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of philosophical sciences on a specialty 09.00.05 – History of philosophy. – Ivan Franko National University of Lviv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Lviv, 2024.

In the dissertation the complex analysis of philosophical and aesthetic originality of the Italian postmodernism is carried out. Here are traced and argued its original characteristics and ideas at the background of cultural and regional manifestations and peculiarities of philosophical postmodernism as a phenomenon of contemporary social life.

New original sources of Italian postmodernism have been put into scientific communication. The writings of following representatives of the Italian postmodernism philosophy are analyzed and presented in the text of the dissertation.

The process of establishing philosophical postmodernism in Italian culture and its ideological roots, manifestations of postmodernism in literature, cinema, art are studied. The innovations introduced into the general ideas, beliefs and positions of philosophical postmodernism by the representatives of Italian postmodernism are identified and outlined. The currents and modifications of the phenomenon of philosophical and artistic postmodernism in Italy are founded out and analyzed.

An attention is drawn to its insufficient presence in the native scientific space, in spite of the fact that there are some similarities in socio-cultural processes during the postmodern era between Ukraine and Italy. Such sources of Italian postmodernism, which are still absent in the field of view of postmodernism researchers as a phenomenon of contemporary culture in Ukraine, have been studied, analyzed and put into scientific circulation. Based on this information there are possible further comparative studies of Ukrainian and Italian

postmodernism, and also identification of new aspects, connected with the influence of European postmodernism over the Ukrainian one. The thesaurus of Ukrainian scientific terminology has been supplemented with translations of a number of notions of Italian postmodernism that are given in the original sources. It is argued the necessity of deeper scientific research in Ukraine of peculiarities of historical development of postmodernism taking into account cultural and regional features of this phenomenon using the material from the history of Italian postmodernism.

The structure of the dissertation corresponds to its purpose and tasks and includes an introduction, four chapters, conclusions bibliography and adds.

On the basis of comparative analysis, the essential peculiarities of Italian postmodernism are identified and outlined at the background of general paradigmatic features of postmodernism as a phenomenon of modern culture and social life.

The original features of Italian postmodernism are singled out and analyzed: the concepts of «Weak thinking», «Weakened rationalism», «Weakened art»; the idea of «two postmodernisms» is derived by author: one that breaks with the past, and another that modifies and renews the past. Italian postmodernism manifested itself as a combination of philosophical-world-view, ideological aspirations and concepts with the practice of artistic activity.

Combination of hermeneutic practices and semiotics, as a result of which the assessment of signs and their meanings in the process of unfolding texts in turn appears both positive and negative; realization in the works the idea of «author's death»: the text of the work can be attributed to different authors, refer to different sources, falsified, mixed with texts of other origins.

It is proved the importance of studying of Italian postmodernism in the context of modern realities of Ukraine. The cultural traditions of Ukraine include the unity of philosophical-world-view research with artistic creativity. The historical experience of Italian postmodernism, in our opinion, deserves to comprehend and use it.

Key words: postmodern, postmodernism, hermeneutics, simulacrum, labyrinth, history of philosophy, literature, art, chaos, «weak thinking», «weak thought», «weak art», «Group-63».

Підписано до друку 12.09.2024
Формат 60×84/16. Папір друк.
Тираж 100 прим. Ум. друк.арк. 0,9. Зам.

Львівський національний університет
імені Івана Франка.
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000

Свідоцтво про внесення суб'єкту видавничої справи
Серія ДК № 3059 від 13.12.2007 р.